

KATECHÉZA BLAŽENÉHO AUGUSTÍNA

Ján PILKO

Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Prešov,
Slovenská republika

Blažený Augustín (354 - 430) je jeden z najväčších cirkevných spisovateľov západného kresťanstva. K jeho úplnému obráteniu a návratu ku kresťanstvu mu pomohol jeho učiteľ svätý Ambróz Milánsky, ktorý ho spolu s jeho synom Adeodatom v roku 387 na sviatok Vzkriesenia pokrstil.

Katechézy blaženého Augustína vychádzajú zo systému Cyrila Jeruzalemského, ale zároveň ich obohacuje o ďalšie nové prvky. Systematická metóda blaženého Augustína je nasmerovaná predovšetkým na tých, ktorí sú už pokročilejší vo viere.

Augustín je autorom niekoľkých katechetických spisov. Dielo *O katechéze začiatočníkov*⁵⁶ je určené pre tých, ktorí sa pripravovali na svätý krst a zároveň je aj katechetickou didaktikou. V tomto diele nachádzame podrobné vysvetlenie katechetického učenia o „stvorení, páde človeka a pripravenej náprave cez vtelenie Lóga, ako aj o narodení Christa, jeho smrti na kríži, zmŕtvychvstaní a vystúpení na nebo, vysielaní Svätého Ducha, aby cez Jeho blahodať veriaci žili, cvičili sa v láske a očakávali večnú odmenu“⁵⁷.

V ďalšom diele *O vyznaní viery*⁵⁸ hovorí o bezprostrednej príprave na krst vo Veľkom týždni. Prevláda však názor, že Augustín nie je autorom tohto spisu, ale niekto z jeho nasledovníkov (pravdepodobne niektorý z jeho žiakov). V ďalšom katechetickom spise *Vavrincova príručka o viere, nádeji a láske*⁵⁹ prehlbuje poučenie v čo má človek veriť, v čo máme dúfať a čo má človek milovať.

V poslednom katechetickom spise *O kresťanskom boji*⁶⁰ upevňuje tých, ktorí

⁵⁶ *De catechizandis rubidis*. Niektorí autori toto dielo prekladajú ako *O náboženskom vyučovaní katechumenov*, alebo *O katechéze prostých*.

⁵⁷ ΤΡΕΜΠΕΛΑ, Π. 1931. Κατηχητική ή Ιστορία και Θεωρία της κατηχήσεως. Αθήναι, 1931. s. 29 – 30.

⁵⁸ *De Symbolo sermo ad catechumenos*.

⁵⁹ *Enchiridion ad Laurentium sive de fide spe et caritate*.

⁶⁰ *De agone christiano*.

už prijali krst k odhodlaniu bojovať s morálnymi a vieroučnými problémami, ktoré existovali v dobe, v ktorej žil a pôsobil.

V katechéze začiatovníkov Augustín používa metódu historickú a vývojovú, v ktorej sleduje a vykladá dejiny spásy ľudského rodu. Katechumeni tak vďaka takémuto spôsobu podania prechádzali historickým dejom udalostí, kde sa im postupne odkrýval mesiášsky plán Stvoriteľa.

„Katechetická metóda Augustína v sebe zahŕňa dva princípy. Hlavným a novým prvkom je dôraz na historický sled výkladu a s ním sa úzko spája systematický, vysvetľujúci prístup, ktorý reprezentujú už zmieňované katechézy svätého Cyrila Jeruzalemského“⁶¹ Prepojenia historického a systematického výkladového prvku sú podávané na takej úrovni, na akej sa nachádzajú tí, ktorým sú tieto katechézy určené. Čím nižší stupeň veku a vzdelania katechumenov, tým väčší priestor dostáva živé rozprávanie o ľuďoch a udalostiach. Čím vyššie katechumeni postupovali vo vzdelávaní, ustupuje aj rozprávanie v obrazoch a príkladoch systematickému výkladu vyznania viery.⁶²

O KATECHÉZE ZAČIATOČNÍKOV (KATECHUMENOV)

Spis vznikol okolo roku 400 na prosbu diakona Deogratia a delí sa na tri časti.⁶³ Prvá časť sa zaoberá katechetickou didaktikou. Tu je dôležité prispôbiť výklad vzhľadom na rozumovú vyspelosť katechumenov.

Druhá časť sa týka psychológie toho, ktorý vyučuje a tých, ktorí sú vyučovaní. Tretiu časť tvoria dva príklady náboženského výkladu pre kandidátov, z ktorých je jeden obsiahlejší a druhý je stručnejší. Obidva tieto

⁶¹ SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 8.

⁶² SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. 8.

⁶³ Profesor Š. Pružinský delí toto dielo na dve časti. Prvá časť sa zameriava na to ako treba vyučovať Sväté Písmo. Druhá obsahuje dve katechetické reči. V prvej časti má katechéta zdôrazňovať nie len udalosti Starej zmluvy, ale aj udalosti ktoré nasledovali po Christovi a v živote prvej Cirkvi. Približuje biblické udalosti od stvorenia sveta až po príchod Christa a prorocťvá, ktoré jeho príchodu na tento svet predchádzali. Pojednáva o vtelení a celom vykupiteľskom diele Spasiteľa, šírenie a rast Cirkvi vo svete, tiež o živote mučeníkov, poslednom súde a budúcom živote. Pozri PRUŽINSKÝ, Š. 2003. *Patrológia II. Církevná a kresťanská literatúra 2. až 8. storočia*. 2. vyd. Prešov : Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2003. s. 339.

príklady sú popretkávané príkladmi zo Starej a Novej zmluvy a tiež zo života Cirkvi.⁶⁴

Kartáginský diakon Deogracias písomne požiadal Augustína o pokyny, ako viesť a učiť tých, ktorí vstupujú do Cirkvi. Vo svojom liste sa sťažuje, že je sám so sebou nespokojný v poučovaní katechumenov a preto prosí Augustína, aby mu prispel svojou radou.⁶⁵

Tento spis síce neobsahuje všetky katechetické prvky, ktoré boli potrebné v dobe, kedy pôsobil, ale aj napriek tomu tento spis položil pevný základ kresťanskej katechézy, preto právom jeho autor mohol povedať slovami apoštola Pavla: *„Podľa Božej milosti, ktorú som dostal , položil som ako múdry stavitel' základ a iný na ňom stavia. Ale každý nech si dáva pozor, ako na ňom stavia. Lebo nik nemôže položiť iný základ okrem toho, čo je už položený a je ním Isus Christos“*⁶⁶.

Tento katechetický spis blaženého Augustína v sebe obsahuje štyri dôležité veci pri katechizovaní:

1. účel katechézy,
2. obsah katechézy,
3. metódu,
4. samotnú osobu katechéty, jeho mravné a rozumové vlastnosti.

Môžeme povedať, že hlavným bodom tejto katechézy je láska. V prvom rade je to láska k Bohu a láska k blížnemu. Obsahom samotnej katechézy sú potom dejiny a učenie Božieho zjavenia, aby každý z tých, ktorí boli katechizovaní, spoznali tú obrovskú lásku k nám a počúvajúc všetko to, čo pre nás Boh vykonal, Ho zatúžili milovať.

Čo sa týka metódy výkladu, podľa Augustína je najlepšia tá, ktorá sama vyplýva z našej lásky k Bohu a k ľuďom, preto je pre katechétu najdôležitejšou cnosťou láska k Bohu a ľuďom, obzvlášť však ku katechumenom.⁶⁷

⁶⁴ Pozri SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 9.

⁶⁵ Pozri SVÄTÝ AUGUSTÍN. 1901. *Sv. Augustína kniha o vyučování katechumenů*. (prekl. Ferdinand Jokl). 1. vyd. Praha : Cyrillo-Methodějské knihkupectví G. Franci., 1901. s. 9.

⁶⁶ 1 Kor 3, 10 - 11.

⁶⁷ Pozri SVÄTÝ AUGUSTÍN. 1901. *Sv. Augustína kniha o vyučování katechumenů*. (prekl. Ferdinand Jokl). 1. vyd. Praha : Cyrillo-Methodějské knihkupectví G. Franci., 1901. s. 10.

Účelom katechézy je láska z čistého srdca a katechumeni musia dávať dobrý pozor, aby poučenie, ktoré sa im dostáva neprijímali len z nejakej záľuby alebo zo zvedavosti, ale naopak z čistého a dobrého svedomia.

Čo sa týka obsahu katechézy má podľa Augustína zvláštne miesto výklad, ktorý má obsahovať všetko, čo obsahuje Božie zjavenie od samotného stvorenia sveta až po súčasnosť. Neprikladá však dôležitosť a opodstatnenosť tomu, aby sa vykladala celá Stará a Nová zmluva, ale stačí, keď sa vyberú len tie najpodstatnejšie veci, ktoré sú dôležité pre spásu človeka.

Metóda použitá pri katechéze musí používať rovnakú lásku ku všetkým, ale nie na každého platí rovnaký spôsob katechizovania. Pri učení treba brať do úvahy v prvom rade rôznosť veku, pohlavia, vzdelania a samozrejme tiež množstvo poslucháčov.

Augustín považuje za dôležité, aby katechétovou starosťou bolo čo najviac upútať pozornosť katechumenov. Na tento účel je vhodné používať podobnosť a dokonca odporúča vyučbu okoreniť nejakým, samozrejme vhodným a primeraným vtipom.⁶⁸

Podľa Augustína musí mať katechéta dobré vzdelanie a vynikajúci rečnícky prejav. Čo sa týka vlastností učiteľa, mal by mať lásku k tým, ktorých vyučuje. Ďalej upozorňuje, že keď budú počúvajúci chváliť jeho výklad nech si o sebe príliš veľa nenamýšľa, ale nech vkladá svoju dôveru Bohu, ktorý vidí našu pokoru, ale aj utrpenie a odpúšťa nám všetky hriechy. Samozrejme, že tiež záleží na tom, aby bol katechéta veselý a radostný.⁶⁹

OBSAH SPISU

O LÁSKE

Tak ako už bolo povedané na začiatku, hlavným bodom katechézy je láska. Celé Sväté Písmo zjavuje Christa a Jeho Cirkev. Dôvod, prečo prišiel Spasiteľ na tento svet je, aby nám ukázal svoju lásku a my sme ju opätovali. Celé Sväté Písmo smeruje k láske, avšak najväčším nepriateľom lásky je pýcha.

⁶⁸ Pozri SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 11.

⁶⁹ Pozri SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 11 – 12.

Christos prišiel na tento svet, aby človek spoznal, akú veľkú lásku má Boh k nám ľuďom a aby sa v tomto svete rozhorela láska k Nemu.

Všetky Písma, ktoré boli napísané pred Jeho príchodom boli napísané kvôli ľuďom, aby im bol oznámený príchod Spasiteľa. Na zjavenom Božom slove je založený všetok život starozákonnej a novozákonnej Cirkvi, príprava k príchodu Spasiteľa, všetka činnosť prorokov, apoštolov a všetkých, ktorým Boh zveril učiteľskú službu v Cirkvi.⁷⁰ Všetko, čo bolo zaznamenané neskôr hovorí o Christovi a vyzýva nás ľudí k láske. Je teda zrejmé, že na dvoch prikázaniach lásky k Bohu a blížnemu⁷¹ stojí nielen celý zákon a proroci, ale aj ktorákoľvek z kníh Svätého Písma, ktoré boli napísané kvôli našej spáse. „V Starej Zmluve je totiž utajená Nová zmluva a v Novej zmluve sa odhaľuje Stará zmluva.“⁷²

Aj samotné pohnútky k prijatiu kresťanstva môžu byť ďaleko od lásky. Ako upozorňuje Augustín, môže sa stať, že niekto sa chce stať kresťanom iba preto, že očakáva nejaký prospech u ľudí, ktorým sa podľa svojej mienky nemôže zaľúbiť inak, alebo aby sa vyhol nejakej nepríjemnosti, či nepriateľstva od ľudí žijúcich v jeho okolí. Takýto človek sa však v skutočnosti ani nechce stať skutočným kresťanom, skôr sa chce ako kresťan tváriť a na kresťana sa iba hrať, ale viera to nie je vecou poklonujúceho tela, ale veriacej duše.⁷³

Podobný problém môžeme pozorovať v Cirkvi na začiatku štvrtého storočia kedy bola daná sloboda kresťanstvu Milánskym ediktom z roku 313 cisárom Konštantínom Veľkým. Kresťanstvo sa zrazu stáva populárne a podľa vzoru cisára aj ostatná elita vtedajšieho sveta sa vzdáva pohanstva a prijíma kresťanstvo nie však zo skutočného a hlbokého presvedčenia a lásky k Bohu, ale skôr z vypočítavosti a zabezpečenia si určitých výhod. Aj v samotnej rímskej armáde mohli slúžiť iba pohania, neskôr sa však karta obracia a do armády vstupujú kresťania a pohania sú z nej vylúčení.

Augustín preto upozorňuje na to, aby katechéti a učители, ktorí majú na starosti katechumenov hneď na začiatku skúmali pohnútky tých, ktorí sa chcú stať kresťanmi. Zvlášť dôležité svedectvo je od známych alebo príbuzných toho, kto chce vstúpiť do radov katechumenov. Keď sa však nikto taký nenájde, Augustín radí, spýtať sa jeho samého a vychádzať z toho, čo odpovie. Pokiaľ

⁷⁰ Pozri Jn 5, 39.

⁷¹ Pozri Mt 22, 34 – 40.

⁷² SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 9.

⁷³ Pozri SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 19.

takýto človek prišiel z neúprimným srdcom, z túžby po ľudskom prospechu alebo aby sa vyhol nejakým nepríjemnostiam, určite bude klamať. A práve z tohto klamstva treba začať pracovať na správnom nastavení a motivácii takým spôsobom, aby klamstvo, ktoré má záujemcu o krst ukázať v dobrom svetle, keďže jeho pohnútky nie sú úprimné, katechéta dokázal využiť, pochváliť ho a takýmto spôsobom u neho vzbudiť radostný pocit, že je presne taký, aký sa ostatným túži zdať. Následné podať jednoduché poučenie skutočného významu kresťanského učenia, ktorým dosiahne presne to, že bude chcieť to, čo buď vinou omylu alebo neúprimného predstierania doteraz nechcel.⁷⁴

KATECHÉZA VZDELANÝCH ĽUDÍ

Pri katechetickej práci treba mať na zreteli aj to, že nie každý, kto prichádza preto, aby bol poučený je nevzdelaný. Na túto problematiku poukazuje Augustín keď hovorí, že niektorí ľudia, ktorí sa rozhodli stať kresťanmi a boli vzdelaní v takzvaných „slobodných vedách“⁷⁵, už pravdepodobne poznali aj niečo zo Svätého Písma a kresťanskej literatúry. Mnohí z nich už boli do určitej miery poučení a oboznámení s kresťanstvom a prichádzali hlavne kvôli tomu, aby prijali krst a stali sa tak plnohodnotnými kresťanmi.

S takými ľuďmi podľa Augustína bolo potrebné jednať krátko bez nejakého opakovania toho, čo už vedia, aby neboli zbytočne znechutení. Veľmi dôležitou vecou však bola otázka, aké pohnútky ich viedli k tomu, aby sa stali kresťanmi. Ak ich hlavnou pohnútkou bola nejaká heretická kniha, ktorá ich priviedla ku kresťanstvu, bolo zvlášť potrebné vysvetliť nesprávnosť jej učenia a nebezpečenstvo pre spásu ľudskej duše.

Pri takýchto situáciách bolo zvlášť dôležité, aby sa katechumenovi, ktorý pristupuje do spoločenstva kresťanov nie ako nevzdelaný človek, ale ako človek vzdelaný knihami rôznych cirkevných spisovateľov, pristupovalo zvlášť citlivo. To sa samozrejme týkalo hlavne osoby učiteľa, ktorý musel správne

⁷⁴ Pozri SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 20.

⁷⁵ Za slobodné vedy môžeme považovať filozofiu, matematiku, rétoriku a iné v tej dobe často študované smery.

využívať svoju autoritu, „*nakol'ko ako sa domnievame o už dovoľuje jeho pokora (katechumena), ktorá ho k nám priviedla*“⁷⁶.

PRAVÝ CIEĽ VIERY

Pravým cieľom kresťanstva je večný život. To je hlavným cieľom skutočného kresťana, ktorý celý svoj život nasmeruje na dosiahnutie tohto cieľa. Na to, aby ho človek dosiahol, musí byť vo svojom živote opatrný pred pokušením, skromný a láskavý, silný vo viere a trpezlivý.⁷⁷

Boh stvoril svet v ktorom nebolo hriechu, svet plný harmónie medzi stvorenstvom a Bohom. Boh, ktorý je dobrý, všemohúci, spravodlivý a milosrdný stvoril všetko dobré. Aj človeka stvoril podľa svojho obrazu a podoby, aby tak isto ako Boh cez svoju všemohúcnosť vládne nad celým stvorenstvom, tiež človek, cez svoj rozum, ktorým poznáva a uctieva svojho Stvoriteľa, vládol nad všetkými pozemskými živočíchmi. Podľa Gregora Nysského obraz a podoba ako vlastnosti psychosomatickej bytosti patrili našej prirodzenosti už pri stvorení.⁷⁸ Základom pravoslávnej antropológie je skutočnosť, že človek je stvorený podľa Božieho obrazu a je povolaný k uskutočňovaniu Božej podoby.⁷⁹ Človeku bola daná slobodná vôľa, vďaka ktorej mal človek možnosť vedome chcieť duchovné spoločenstvo s Bohom.⁸⁰

Ľudská bytosť bola stvorená relatívne dokonalá a po všetkých stránkach vybavená na cestu k zbožneniu, ktorú mala, prostredníctvom cesty nekonečného zdokonaľovania, dosiahnuť.⁸¹ „*Stvoriteľ, Boh podľa prirodzenosti, volá stvoreného človeka, aby sa stal bohom podľa blahodäte. Človek, Bohom obdarený darom podľa obrazu, je volaný dôjsť veľmi vysoko, aby dosiahol podobu so svojím Bohom, Stvoriteľom, aby mal nie vonkajší, etický vzťah s Bohom, ale osobnú jednotu s Ním.*“⁸²

To je akýmsi začiatkom Augustínovej katechézy, ktorú zameral na stvorenie sveta, človeka, jeho pád a následné vykupiteľské dielo Christa. Postupným chronologickým výkladom Svätého Písma počnúc Starou Zmluvou, pedagogickým spôsobom odhaľuje vykupiteľský plán Boha a tým aj Jeho neopísateľnú lásku k nám hriešnym ľuďom.

Nezabúda aj na pôsobenie prvej Cirkvi, apoštolov a prenasledovanie kresťanov po nanebovstúpení Christa, ktoré zakončuje katechézou o vzkriesení

⁷⁶ SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 24.

tela a večnom živote človeka s Bohom. Tento výklad bol určený pre tých, ktorí neboli vzdelaní, vzhľadom na jeho rozsiahlosť, pretože Augustín sa v ňom zameriava na najdôležitejšie pasáže zo Svätého Písma.

V tomto spise však podáva aj takzvaný „Príklad stručného výkladu“, ⁸³ ktorý bol vhodný pre tých, ktorí už boli do určitej miery oboznámení so Svätým Písmom, ale bolo ho vhodné použiť vtedy, ak si to vyžadovala nejaká situácia, ktorá stála pred daným učiteľom. Všetko záležalo na spôsobe a rozhodnutí učiteľa, alebo katechéty, aký spôsob si zvolí prihliadajúc na schopnosti a mentálnu dispozíciu poslucháča.

Stručný výklad je zameraný na základné body kresťanského učenia. Cez Adama vstúpil do sveta hriech a cez Christa milosť. Cez Adama, ktorý bol stvorený Bohom, vstúpila do ľudského pokolenia smrť, lebo „Adam súhlasil so svojou ženou, zvedenou diablom, aby porušil Božie prikázanie. Cez jedného človeka, ktorý je zároveň Bohom, cez Božieho Syna, Isusa Christa, vošli po zahľadení všetkých minulých hriechov všetci tí, ktorí v Neho veria do večného života“⁸⁴.

Ďalším dôležitým faktorom katechézy sú prorockvá, ktoré hovorili o príchode Mesiáša na zem a vykúpení z otroctva hriechu. Augustín však k týmto starozákonným prorockvám dopĺňa aj novozákonné, ktoré boli vyslovené samotným Spasiteľom a týkali sa predovšetkým ďalšieho života Cirkvi a jej pôsobenia vo svete. Christova Cirkev sa mučeníctvom a utrpením svätých rozšíri do celého sveta, ale aj v jej vnútri vzniknú rôzne herézy

⁷⁷ Pozri SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 52.

⁷⁸ Pozri KUZMYK, V. 2005. Antropologické predpoklady učenia o apokatastasisu u východných cirkevných otcov a teológov. In *Pravoslávny teologický zborník*. (ed. Š. Pružinský). Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2005, Zv. XXVIII, č. 13, s. 176.

⁷⁹ Pozri ZOZULAK, J. 2007. *Ortodoxia a ortopraxia*. 1. vyd. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2007. s. 4.

⁸⁰ Pozri ZOZULAK, J. 2007. Teológia zhrnutia Ireneja Lyonského (140 - 202). In *Parrésia. Revue pro východní křesťanství*. Praha : Pavel Mervart, 2007, č. 1. s. 51.

⁸¹ Pozri MILKO, P. 2008. O prvotním hříchu. In *Hlas Pravoslavi*. Praha : Pravoslavná církev v českých zemích, 2008, LXIII, č.7-8, s. 7 s. 7.

⁸² ZOZULAK, J. 2007. *Ortodoxia a ortopraxia*. 1. vyd. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2007. s. 6.

⁸³ SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 59 – 62.

⁸⁴ Pozri SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 59.

a schizmy a pod Jeho menom budú hľadať svoju a nie Christovu slávu.⁸⁵

Viera je však tá, ktorá necháva pozeráť človeka do budúcnosti, kde príde všetko to, čo je predpovedané od veľkého súženia, prenasledovania až do vytúženého druhého príchodu Spasiteľa a následného vzkriesenia z mŕtvych. Vtedy nastane deň súdu a Boh oddelí spravodlivých od hriešnikov a to nie len tých, ktorí sú mimo Cirkvi, ale tiež plevy Cirkvi, ktoré musí Cirkev trpezlivo znášať až do dňa posledného očistenia, oddelí do neuhasiteľného ohňa.⁸⁶

Podstatou úspechu kresťanského boja je vytrvalosť v boji s pokúšaním diabla a snaha o konanie dobra. „*Naša spása je veľkou záležitosťou. Najväčšou zo všetkých. Čo budeme robiť, povedal Pán, so všetkými blahami zeme, ak stratíme svoju dušu? Naša duša má väčšiu cenu než celý svet. Preto je potrebné, aby sme mali vo svojom srdci Boží strach a postupovali v tomto živote rozumne a pozorne.*“⁸⁷

K tomu, aby bol človek spasený je potrebné, aby znenávidel veci sveta, ktorými sú hriech a materiálne veci. Nakoľko sme k týmto veciam pripútaní, nemáme nádej na spasenie, pretože Boh odchádza z našej blízkosti a bez Neho nedokážeme urobiť nič. Ak sa nepokoríme a nebudeme si uvedomovať svoju hriešnosť, Boh nás opustí a vtedy budú pokušenia ešte ťažšie, pretože Boh nebude našim spoločníkom pri našom duchovnom zápase.⁸⁸

Všetku svoju nádej treba vkladať na Boha. Do človeka aj keby bol akýkoľvek sa nádej vkladať nemá. Diabol nás však pokúša nielen prostredníctvom žiadostí, ale aj strachom z posmechu, z bolesti aj zo samotnej smrti. Čokoľvek by však človek pre Božie meno vytrpel a vytrvalo znášal pre nádej na večný život, za to sa mu dostane väčšej odmeny. Pokiaľ by ale podľahol diablu bude spolu s ním zavrhnutý. Avšak skutky milosrdenstva spolu so zbožnou pokorou ako hovorí Augustín, dosiahnu u Boha to, že nedopustí, aby bol človek pokúšaný viac, než môže zniesť^{89, 90}

⁸⁵ Pozri SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrlová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 61.

⁸⁶ Pozri Mt 3, 12.

⁸⁷ *Askéza v našom živote*. 2004. (prekl. Serafím Kupec). Svätá Hora Atos: Misijné spoločenstvo svätého veľkomučeníka Juraja Vítaza Pravoslávnej cirkevnej obce Krompachy, 2004. s. 48.

⁸⁸ Pozri *Askéza v našom živote*. 2004. (prekl. Serafím Kupec). Svätá Hora Atos: Misijné spoločenstvo svätého veľkomučeníka Juraja Vítaza Pravoslávnej cirkevnej obce Krompachy, 2004. s. 49 – 50.

⁸⁹ Pozri 1 Kor 10, 13.

⁹⁰ SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrlová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 62.

KÁZANIE KU KATECHUMENOM O VYZNANÍ VIERY

Dielo o viere a symbole⁹¹ je akýmsi výkladom Apoštolského symbolu viery, ktorý slúžil novopokrsteným na ich upevnenie vo viere. V roku 393 bolo v Africkej cirkvi zvolaných niekoľko plenárnych snemov, na ktorých sa ešte ako kňaz zúčastnil aj Augustín. Na týchto snemoch bol vyzvaný ostatnými biskupmi, aby oslovil prítomných. Vo svojej reči hovoril o kresťanskej viere výkladom jednotlivých článkov krstného Symbolu viery.⁹² Samotný Augustín bol požiadaný, aby tomuto výkladu, ktorý predniesol, dal aj písomnú podobu, čo sa nakoniec aj stalo, a tak vznikol tento spis, ktorý môžeme považovať za katecheticko – dogmatický, keďže v ňom rieši množstvo dogmatických otázok, ktoré sa týkali osôb Svätej Trojice.

Základom tejto Augustínovej katechézy je symbol vyznania viery, na ktorom je celé učenie Cirkvi. Symbol je potrebné prijať do svojho srdca a každý deň ho opakovať, to je základná rada Augustína katechumenom. Slová tohto vyznania boli rozptýlené po celom svätom Písme, ale následne boli spojené do jedného celku, aby nenamáhali pamäť pomalšie chápujúcich ľudí. Tak je pre každého jednoduchšie zapamätať si, v čo verí.

KATECHÉZA O SÚVEČNOSTI OTCA A SYNA

„Verím v Boha Otca všemohúceho i v Isusa Christa Syna Jeho jednorodného“. Boh je všemohúci, pretože nemôže zomrieť, nemôže klamať, byť oklamáný a ako hovorí apoštol Pavol, nemôže zaprieť sám seba⁹³. Je to paradox koľko toho Boh nemôže a pritom je všemohúci.

O rodení Christa – Lóga používa Augustín rôzne prirovnania, ktoré jednoduchým spôsobom vysvetľujú toto nepochopiteľné a veľké tajomstvo. *„Čo Boh je, to zrodil. Ak je Syn pravý, je to isté čo Otec; nie je tým čo Otec, nie je pravým Synom.“*⁹⁴ Augustín pre lepšie pochopenie prirovnáva toto rodenie k rodeniu človeka, z ktorého sa predsa nemôže narodiť zviera (napr. krava), alebo z ovce

⁹¹ Lat. *De file et symbolo*.

⁹² Pozri PRUŽINSKÝ, Š. 2003. *Patrológia II. Cirkevná a kresťanská literatúra 2. až 8. storočia*. 2. vyd. Prešov : Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2003. s. 328.

⁹³ Pozri 2 Tim 2, 13.

⁹⁴ SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 65.

sa predsa nemôže narodiť pes. Tak je to u človeka a v celej živočíšnej ríši. Tým, čím čo je, to aj rodí. Všetko čo má schopnosť plodiť, plodí to čím je ono samo. Smrteľné stvorenstvo plodí cez porušenosť. Boh, ktorý je nesmrteľný, však plodí to čo je Sám⁹⁵.

„Svätá Trojica nie je Trojicou božstiev, ale samotným Božstvom Otca, Syna a Svätého Ducha, pretože Otec, ktorý má dokonalé a večné bytie, je prameňom Syna i Svätého Ducha. Syn je živý Lógos, dokonalý Boh a večné rodenie Otca.“⁹⁶

Otec a Syn majú jednu vôľu, pretože majú jednu prirodzenosť. Synova vôľa⁹⁷ nemôže byť ani v najmenšom oddelená od Otcovej vôle.⁹⁸ Syn je všemohúci tak isto ako je všemohúci Otec. Ak by všemohúci Otec zrodil nevšemohúceho, zrodil by nepravého Syna. Augustín sa teda pýta: „Má Otec niečo čo nemá Syn?“ To ako ďalej pokračuje, hovoria heretickí Ariáni⁹⁹ vo svojom rúhaní.

Syn bol zrodený pred akýmkoľvek časom, pred všetkými vekmi. Augustín pokračuje a kladie ďalšiu otázku: „Zrodil sa „pred“. Áno, ale pred čím, keď ešte

⁹⁵ SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 65 – 66.

⁹⁶ ZOZULAK, J. 2005. *Filozofia, teológia, jazyk*. 1. vyd. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2005. s. 181.

⁹⁷ V Trojici existuje totožná podstata, energia, vôľa, názor, autorita, moc a dobrota. Keďže my máme rozdielnú vôľu, názor, energiu a moc, je väčší rozdiel medzi našimi hypostázami, ako medzi hypostázami Svätej Trojice, ktoré tieto vlastnosti zdieľajú. Navyše u Svätej Trojice nie je priestorového rozdielu ako je to u ľudí. Pozri ПЕРЕПОДОБНЫЙ ИОАНН ДАМАСКИН. 2004. *Точное изложение православной веры*. (Пер. А. Бронзов.). 7. vyd. Москва : Лодья, 2004. s. 13 – 27. Človek sa navyše nenachádza „navzájom v sebe“ ako Osoby Svätej Trojice. Svätá Trojica má spoločnú vôľu, lásku... Tieto vlastnosti nie sú hypostatické, ale sú prirodzenou energiou Trojičného Boha. Nestvorené energie a vôľa sa u Trojičných Osôb prejavuje cez hypostázu, ale nie sú vlastné hypostáze, ale súčasťou spoločnej prirodzenosti Svätej Trojice. Pozri JEŽEK, V. 2005. *Od individualismu k obecnosti. Úvod do byzantské teologické antropologie*. 1. vyd. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2005. s. 89.

⁹⁸ SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 66.

⁹⁹ Učenie Ária spochybňovalo na jednej strane trojičnosť Boha a na druhej strane prirodzené Božstvo Božieho Syna a Lóga. Ários predovšetkým poprel súvečnosť Syna s Otcom a tvrdil, že Syn je stvorením Otca z „nebytia“. Rozšírené učenie ariánov „bolo keď nebolo“ jasne a stručne vyjadrovalo popieranie večnosti Syna. Ariáni hoci považovali Syna za stvorenie, považovali ho za vyššieho ako ostatné stvorenia. Podľa ariánov na konci stvorenia sveta Boh stvoril Syna, aby ho použil ako stvoriteľský nástroj. Pozri ZOZULAK, J. 2005. *Filozofia, teológia, jazyk*. 1. vyd. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2005. s. 171 – 172.

žiadne „pred“ nebolo?“¹⁰⁰ Netreba považovať zrodenie Syna za počiatok času, ani o žiadnom okamžiku večnosti, kedy Otec bol a Syn nebol. Odkedy je Otec odvtedy je aj Syn. Vo vzťahu Syna k Otcovi musí byť vylúčená akákoľvek postupnosť, trvanie, časovosť, priestor, pretože to je trvalá a dokonalá súvečnosť. Takéto učenie vylučuje každé „niekedy, kedy, bolo“, pretože nie je možné nejakými časovými určeniami označovať večného a nemeniteľného Boha. Táto súvečnosť Otca a Syna nám hovorí, že Syn nie je stvorený, ale zrodený, teda On sa večne rodí ako Múdrosť a Slovo Otca.¹⁰¹

Čo teda znamená „odkedy“, keď nie je žiadny počiatok? Otec aj Syn sú bez počiatku, akým spôsobom sa teda mohol zrodiť, keď nemá počiatok? Ako z večného súvečný, pretože nebol nikdy Otec, aby nebol aj Syn a predsa Syn sa zrodil z Otca¹⁰².

Táto teológia o Synovi nebola jednoduchá pre pochopenie katechumenov. Generalita Augustínovej osobnosti a jeho výkladu však spočívala práve v tom, že dokázal vysvetliť „nevysvetliteľné“ aj takým ľuďom, ktorí neboli teologicky vzdelaní.¹⁰³

Kde teda môžeme nájsť niečo podobné na porovnanie? Sme obklopení pozemskou skutočnosťou, keďže žijeme uprostred viditeľného stvorenia. Ak by nám mala na porovnanie ponúknuť zem vodný živel alebo živočích, nemá odkiaľ. „Keby sa dal nájsť otec rovnakého veku ako jeho syn a syn rovnakého veku ako jeho otec, môžeme veriť v Boha Otca súvečného so svojím Synom a v Boha Syna súvečného so svojím Otcom.“¹⁰⁴ Na zemi je síce možné nájsť niekoho, kto má rovnaký vek, ale nemôžeme nájsť niekoho súvečného.

Ak si predstavíme otca ako oheň a syna ako žiaru, ako náhle sa oheň stane ohňom v tej istej chvíli vzniká aj jeho žiara. Nebol ani oheň pred žiarou, ani žiara po ohni. Kto teda dáva vzniknúť, či azda oheň žiare, alebo žiara ohňu?

¹⁰⁰ SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 69.

¹⁰¹ Pozri PRUŽINSKÝ, Š. 2003. *Patrológia II. Cirkevná a kresťanská literatúra 2. až 8. storočia*. 2. vyd. Prešov : Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2003. s. 180–181.

¹⁰² Pozri SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 69.

¹⁰³ Podobný spôsob výkladu môžeme pozorovať aj u ďalších vynikajúcich teológov a učiteľov Cirkvi akými boli Cyril Jeruzalemský, či Ján Zlatoústý. Hlavne podobnosť s Cyrilom je tu viac než badateľná, čo nám dosvedčuje, že Augustín bol dostatočne oboznámený s katechetickým spisom Cyrila.

¹⁰⁴ SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 69.

Logickým spôsobom vie človek jasne odpovedať na túto otázku, kde oheň dáva vznik žiare a nie žiara ohňu. Tu ako hovorí Augustín máme otca majúceho počiatok a spolu s ním aj syna, ktorý ho nepredchádza, ale ani neskôr nenasleduje.¹⁰⁵

Z povedaného vyplýva, že na základe tohto jednoduchého príkladu môžeme dospieť k pochopeniu súvečnosti Otca a Syna. Augustín nabáda katechumenov, aby sa snažili robiť pokroky vo svojom duchovnom živote, pretože len vtedy to skutočne pochopia. „Narodili ste sa. Ale musíte ešte rásť, pretože nikto z vás nie je od počiatku dokonalý. Boží Syn sa však mohol zrodiť ako dokonalý, pretože sa zrodil mimo čas. Je súvečný s Otcom a všetkému predchádzal, nie však vekom, ale večnosťou.“¹⁰⁶

Cyril Jeruzalemský vysvetľoval katechumenom túto problematiku na základe knihy Genezis. „Christos ako Boh bol s Otcom skôr, ako sa stal človekom.“¹⁰⁷ Tieto svoje slová Cyril podopiera textom Starej zmluvy z prvej knihy Mojžišovej, kde Boh hovorí: Učínme človeka, „nie však podľa môjho obrazu a podoby“, ale na náš obraz a podobu.¹⁰⁸ Tu Cyril poukazuje na to, že Sväté Písmo nepriznáva tvorenie a Božstvo iba Otcovi, ale priznáva aj Synovi, aby ukázalo, že človek je stvorením nie len Boha Otca, ale aj Jeho jednorodeného Syna Isusa Christa, pretože aj On, je skutočný Boh.¹⁰⁹

Cyril používal na vyjadrenie večnosti Syna pojem prirodzený Syn, keďže sa vyhýbal slovu *ομοούσιος* – súpodstatný pravdepodobne zámerne, keďže žil v dobe, keď bola ariánska heréza veľmi rozšírená a mala množstvo stúpencov hlavne medzi politickou elitou, ktorá často posielala pravoslávne zmýšľajúcich biskupov do vyhnanstva, ako to bolo aj v prípade Atanáza Veľkého, ktorý bol do vyhnanstva poslaný celkovo päťkrát a prežil v ňom dohromady sedemnaásť rokov.

¹⁰⁵ Pozri SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 69 – 70.

¹⁰⁶ SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 70.

¹⁰⁷ СВЯТИТЕЛЬ КИРИЛЛ АРХИЕПИСКОП ИЕРУСАЛИМСКИЙ. 1991. *Поучения огласительные и тайноводственные*. Москва : Синодальная библиотека Московского Патриархата, 1991. s. 124.

¹⁰⁸ Pozri 1Mjž 1, 26.

¹⁰⁹ СВЯТИТЕЛЬ КИРИЛЛ АРХИЕПИСКОП ИЕРУСАЛИМСКИЙ. 1991. *Поучения огласительные и тайноводственные*. Москва : Синодальная библиотека Московского Патриархата, 1991. s. 125.

„I v Ducha Svätého“ Svätá Trojica je jeden Boh, jediná prirodzenosť, jediná podstata, úplná rovnosť, žiadne rozdelenie, žiadny rozpor, večná láska. Kto chce spoznať aký je Svätý Duch, nech sa dá pokrstiť a bude jeho chrámom. Apoštol Pavol vo svojom liste korinským kresťanom píše: A neviete, že vaše telo je chrámom Ducha Svätého, ktorý je vo vás, ktorého máte od Boha?¹¹⁰

O ODPUSTENÍ HRIECHOV

„Odpustenie hriechov“ Každý človek po prijatí svätého krstu by mal žil svätým životom, zachovávať Božie prikázania, aby si tento krst zachoval až do smrti. Augustín hovoril katechumenom, že v živote človeka sa nachádzajú aj hriechy „všedné, alebo každodenné“, ktorých sa človek vo svojom živote nedokáže vyvarovať. Krst je ustanovený kvôli všetkým hriechom a na ľahké hriechy, ktorým sa človek podľa Augustína nedokáže vyvarovať je modlitba.¹¹¹

Augustín hovorí, že hriechy človeka sa odpúšťajú troma spôsobmi:

1. vo svätom krste,
2. v modlitbe,
3. v hlbokkej pokore a pokání,

Podľa Augustína však Boh odpúšťa hriechy len tým, ktorí sú pokrstení.¹¹²

Prvé odpustenie hriechov sa uskutočňuje vo svätom krste, kedy sú všetky hriechy krsteného katechumena odpustené, keďže z tohto svätého kúpeľa sa rodí pre nový život v Christovi a silou Svätého Ducha sa oslobodzuje od hriechu a večnej smrti. Krst je znovuzrodenie človeka do obnoveného stavu, preto zaujíma prvé miesto medzi všetkými tajinami Cirkvi, lebo je dverami, cez ktoré človek vchádza do domu Cirkvi.¹¹³ Neskôr však ako každý iný človek padá do hriechu, ktoré sú mu odpustené práve cez modlitbu a úprimné pokánie, ktoré sa tiež označuje ako druhý krst.

V pokání sa duša človeka akoby ponárala do kúpeľa Božieho milosrdenstva, aby opäť zomrela pre hriech a vstala z mŕtvych blahodätným

¹¹⁰ Pozri 1Kor 6, 19.

¹¹¹ SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 76.

¹¹² Pozri SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 77.

¹¹³ Pozri KORMANÍK, P. 1996. *Základné sväté tajiny pravoslávnej Cirkvi. (Teologicko-praktický výklad)*. 1. vyd. Prešov : UPJŠ Košice – Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 1996. s. 18.

pôsobením Božieho kráľovstva a Jeho spravodlivosti¹¹⁴ a takýmto spôsobom opäť našla stratenú cestu k spaseniu.¹¹⁵ Ako však hovorí Efrém Sýrsky človek má počas svojho pozemského života otvorené dvere pokánia, preto každý hriešnik by nemal zabúdať vojsť pokiaľ ešte nie sú zatvorené.¹¹⁶

PRÍRUČKA LAURENCIOVI O VIERE, NÁDEJI A LÁSKE

Tento spis¹¹⁷ napísal Augustín v roku 423¹¹⁸ pre istého laika Laurencia, ktorý žil v Ríme a ktorý už bol pravdepodobne dlhší čas pokrstený. Tento laik požiadal Augustína, aby mu napísal príručku, ktorej by sa mohol držať vo svojom živote a vďaka jej pomoci tak získať večný život.¹¹⁹ Tento spis je akýmsi krátkym náčrtom kresťanského učenia. V úvode tohto spisu sa autor zaoberá Božím stvorením, otázkou pôvodu zla a postupným výkladom objasňuje Boží plán spásy, ktorý bol zrealizovaný cez vtelenie Božieho Syna – Lóga. Ďalej hovorí o zle a o možnosti odpustenia hriechov, ale konečný výsledok spásy sa dovŕši v budúcom živote prostredníctvom zmŕtvychvstania, ktorého spôsob a dôsledky Augustín podrobne opisuje.¹²⁰

Úlohou tohto spisu sú poučenia, v čo má človek veriť¹²¹, v čo dúfať¹²² a čo milovať.¹²³ Oproti predchádzajúcemu katechetickému spisu (Kázanie ku katechumenom o vyznaní viery) hlbšie rozoberá niektoré dôležité teologické otázky, akými sú: Prijatie neporušenej ľudskej prirodzenosti Christa, dve prirodzenosti Christa (Božia a ľudská), učenie o Svätom Duchu, o Svätej Trojici, zaoberá sa tiež významom svätého krstu a jeho zmyslu pre človeka. V tomto

¹¹⁴ Pozri Mt 6, 33.

¹¹⁵ Pozri KORMANÍK, P. 1996. *Základné sväté tajiny pravoslávnej Cirkvi. (Teologicko-praktický výklad)*. 1. vyd. Prešov : UPJŠ Košice – Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 1996. s. 71.

¹¹⁶ Pozri ПРЕПОДОБНЫЙ ЕФРЕМ СИРИН. 2007. *Избранные творения*. Москва : Издательство Стретенского монастыря, 2007. s. 130.

¹¹⁷ V origináli: „Enchiridion ad Leurentium sive de fide, spe at caritate“.

¹¹⁸ Niektorí autori datujú vznik tohto spisu okolo roku 421. Pozri SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 10.

¹¹⁹ Pozri SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.) 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 81.

¹²⁰ Pozri PRUŽINSKÝ, Š. 2003. *Patrológia II. Cirkevná a kresťanská literatúra 2. až 8. storočia*. 2. vyd. Prešov : Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2003. s. 328.

¹²¹ Augustín sa v tomto spise hlbšie venuje výkladu symbolu viery a jeho obrane pred herézami , ako to bolo u predchádzajúceho spisu ku katechumenom o vyznaní viery.

¹²² Výklad na modlitbu „Otče náš“.

¹²³ Výklad prikázaní.

diele sa tiež zaoberá otázkou existencie „očistcového ohňa“ po smrti, kde túto problematiku jemne načrtáva, podobne ako aj otázku predurčenia spásy, t.j. predestinácie, ktorá nie je otázkou ľudskej vôle, ale Božím darom, čo však nie je úplne správne, aj keď sa touto problematikou príliš hlboko nezaoberá na rozdiel od spisu „O predurčení svätých“¹²⁴, kde sa touto problematikou zaoberá hlbšie.

Toto dielo je akýmsi pokračovaním katechézy pre katechumenov, avšak vzhľadom na jeho štýl, formu a rétoriku, ktorú Augustín používa, je pre súčasného čitateľa bez teologického a filozofického vzdelania rozhodne nie je jednoduché pre pochopenie.

O VIERE A NÁDEJI, A LÁSKE

Počiatkom viery je Christos, lebo nikto nemôže položiť iný základ okrem toho, čo už je položený a je ním Isus Christos.¹²⁵

Augustín hovorí že, človek má vieru vo veci zlé a dobré, pretože sa verí ako dobrému tak zlému a takáto viera je dobrá. Veríme vo veci minulé, to čo sa už stalo, prítomné a budúce. Veríme v Christovu smrť a vzkriesenie, ku ktorému už došlo, veríme, že sedí po pravici Otca (súčasnosť), veríme, že príde súdiť živých i mŕtvych, čo sa ešte len stane (budúcnosť).

Spoločným predmetom viery a nádeje je to, čo nie je vidieť, či už v to veríme, alebo dúfame. V liste Židom apoštol Pavol píše, že viera, to je „istota v tom, čo nevidíme“¹²⁶.

O nádeji apoštol Pavol hovorí: „Ale nádej, ktorú možno vidieť, nie je nádej. Lebo kto dúfa v niečo, čo vidí? Ale ak dúfame v niečo, čo nevidíme, trpezlivo to očakávame.“¹²⁷ Keď teda veríme, že sa nám budú diať veci dobré, práve vtedy v nich aj dúfame.¹²⁸

Jedine taká nádej, ktorá je pevne zakorenená vo viere a láske, môže človeku pomôcť dosiahnuť spásu. D. Staniloae píše, že nádej je viera zameraná do budúcnosti, je silou, ktorá preniká časom a robí ho priezračným, je si istá

¹²⁴ De praedestinatione sanctorum.

¹²⁵ 1Kor 3, 11.

¹²⁶ Hebr 11, 1.

¹²⁷ Rim 8, 24.

¹²⁸ SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 82 – 84.

v budúcich veciach, ktoré viera prijíma ako veci neviditeľné.¹²⁹ Človek je spasený v nádeji¹³⁰ a v tejto nádeji očakáva zjavenie slávy Spasiteľa Isusa Christa.¹³¹ Tam, kde nie je očakávanie, tam nie je ani nádej, ani spása.¹³²

Čo sa týka lásky, tá nemôže byť bez nádeje. Apoštol Jakub hovorí: *Aj démoni veria, ale trasú sa*,¹³³ a predsa ani nedúfajú, nemilujú, ale skôr sa boja toho v čo my dúfame a čo milujeme s vierou, že to príde. Preto aj apoštol Pavol schvaľuje a doporučuje vieru, ktorá sa prejavuje láskou a ktorá nemôže byť bez nádeje.¹³⁴ Takýmto spôsobom podľa Augustína nie je láska bez nádeje, ani nádej bez lásky a ani jedna z týchto dvoch bez viery.¹³⁵

ZLO

Augustínova katechéza o zle sa zameriava na jeho príčinu a pôvod v tomto svete. Zlo nie je podľa neho ničím iným ako nedostatok dobra. To, čo sa nazýva zlo, vôbec nie je, pokiaľ nie je žiadne dobro. „*Dobro, ktoré je zbavené akéhokoľvek zla je úplné dobro, zatiaľ čo dobro, v ktorom je zlo je dobro poškodené alebo vadné. Žiadne zlo nikdy nemôže byť tam, kde nie je nejaké dobro*“¹³⁶.

Byzantská teológia zdôrazňovala, že zlo nemá ontologickú existenciu, nie je teda protikladom dobra. Boh vo svojej nekonečnej добрote nemohol stvoriť zlo, a preto nie je možné, aby zlo existovalo a tým obmedzovalo všemohúcnosť Boha.¹³⁷ Svätý Gregor Nysský píše: „*Lebo zlo chápané ako podstata sama o sebe nemá vôbec žiadnu existenciu v prirodzenosti stvorených vecí: existuje iba v rámci naplnenia možnosti slobodnej vôle. Lebo všetko, čo stvoril Boh, je dobré a nič nie je možné*

¹²⁹ Pozri STĂNILOAE, D. 1992. *Spiritualitatea ortodoxă. Ascetica și mistica* [Orthodox spirituality. Ascetism and Mysticism], Bucharest : IBMBOR Publishing House, 1992. s. 126.

¹³⁰ Pozri Rim 8, 24.

¹³¹ Pozri Tit 2, 13.

¹³² Pozri ŠAKOVÁ, E. 2001. *Evanjeliové cnosti v živote pravoslávneho kresťana*. 1. vyd. Prešov : Pravoslávna bohoslovecká fakulta PU v Prešove, 2001. s. 19 – 23.

¹³³ Jak 2, 19.

¹³⁴ Pozri Gal 5, 6.

¹³⁵ SVĚTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 84.

¹³⁶ SVĚTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 86.

¹³⁷ Pozri JEŽEK, V. 2005. *Od individualismu k obecnství. Úvod do byzantské teologické antropologie*. 1. vyd. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2005. s. 72.

odmietaf: všetko, čo Boh stvoril, bolo „veľmi dobré.“¹³⁸

V podobnej rovine uvažuje aj Augustín, keď hovorí: „Zmenšovanie dobra znamená zlo, hoci nech sa prirodzenosť zmenšuje sebeviac, nutne ostáva niečo z toho (pokiaľ je to stále prirodzenosť), vďaka čomu je stále prirodzenosťou. Všetky prirodzenosti sú teda dobré, lebo Stvoriteľ úplne všetkých prirodzeností je zvrchovane dobrý. Každá prirodzenosť aj keď je poškodená, je dobrá, nakoľko je prirodzenosťou, a je zlá, nakoľko je poškodená“¹³⁹.

Zlo ako také nie je a ani nemôže byť protikladom Boha, ktorý stojí nad takýmto a akýmkoľvek iným podobným rozlíšením, keďže dobro je v kresťanskom učení totožné s Bohom. Všetko stvorenie je dobré, pretože pochádza od Boha a preto dobrom a cnosťou je všetko, čo je vo vzťahu k Bohu a vedie k Bohu. Naopak, to čo smeruje od Boha, nemôže byť dobré.¹⁴⁰

Augustín vyvinul koncepciu zla ako nedostatok dobra, keď definuje zlo ako nebytie, ničotu. Podľa Gregora Nysského je zlo nielen nedostatkom dobra, ale že je tiež „nebytím“ dobra.¹⁴¹ Ján Damaský hovorí o zle takto: „Zlo nie je ničím iným, ako neprítomnosť dobra, je iba akýmsi prechodom zo stavu zhodného s prirodzenosťou do stavu proti prirodzenosti. Zlo totiž nie je zlom zo svojej podstaty“¹⁴².

Príčinou dobra, s ktorou sa človek stretáva, nie je nič iné než Božia добрota, zatiaľ čo príčina zlých vecí je chcenie najprv padlého anjela a potom človeka. Pokiaľ všetky veci zostávali tak, ako boli stvorené „boli veľmi dobré“. Vtedy keď začal dobrovoľný odvrát od prirodzeného (stavu) proti prirodzenosti, došlo ku zlu.

Hriech ako taký v tom najzákladnejšom význame označuje snahu získať autonómiu a samostatnosť bez spolupráce človeka s Bohom.¹⁴³ Všetko, čo Boh stvoril, stvoril všetko dobré a až vlastná vôľa každého človeka rozhoduje, že sa

¹³⁸ 1Mjž 1, 31. SVATÝ GREGOR NYSSKÝ. *O panenství*, 12 – 13. PG 46, 369-376C. In JEŽEK, V. 2005. *Od individualismu k obecnství. Úvod do byzantské teologické antropologie*. 1. vyd. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2005. s. 73.

¹³⁹ SVATÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrlová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 85 – 87.

¹⁴⁰ Pozri MILKO, P. 2008. *Dogmatická a morální aktuálnost pravoslavného učení o vášních*. In *Nipsis: časopis zaoberajúci sa otázkami teológie, filozofie, etiky a duchovnosti v spoločenskom kontexte*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2008, roč. III, č. 5, s. 22 – 23.

¹⁴¹ Pozri JEŽEK, V. 2005. *Od individualismu k obecnství. Úvod do byzantské teologické antropologie*. 1. vyd. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2005. s. 73.

¹⁴² SVATÝ JAN DAMAŠSKÝ. 1994. *O pravé víře*. (prekl. Pavel Aleš). 1. vyd. Olomouc: Pravoslavné vydavatelství, 1994. s. 61.

¹⁴³ Pozri JEŽEK, V. 2005. *Od individualismu k obecnství. Úvod do byzantské teologické antropologie*. 1. vyd. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2005. s. 74.

dobré stáva zlým.¹⁴⁴

Podľa prirodzenosti je všetko podradené Stvoriteľovi a poslúcha Ho. Až keď sa jedno zo stvorení vedome vzoprelo Stvoriteľovi a odmietlo mu poslušnosť, samo v sebe prejavilo zlo. Zlo teda nie je nejaká hypostáza, nemá ani vlastnú podstatu, ale ide o dobrovoľné odvrátenie sa od stavu podľa prirodzenosti a prechod k niečomu, čo je proti prirodzenosti, čo je hriech.¹⁴⁵

„Zlo je spojené s vášňami a odvrátením človeka od Boha a v živote človeka bez vzťahu k Bohu. Boj proti zlu je bojom proti vášňam. Zlo je pohyb proti Bohu, ktorého nositeľom je človek, na ktorom toto zlo parazituje a skrze neho v prenesenom zmysle môžeme povedať, že je.“¹⁴⁶

DVE PRIRODZENOSTI CHRISTA

„Boží Syn, Isus Christos, je jednak Boh a jednak človek, Boh pred všetkými vekmi a človek v našom veku.“¹⁴⁷ Boh je preto, že je Slovo Božie a to Slovo bolo Boh¹⁴⁸, človek preto, že ku Slovu pristúpili rozumná duša a telo v jednote Osoby. Nakoľko je Boh, sú On a Otec jedno¹⁴⁹ a nakoľko je človek, je Otec väčší než On.¹⁵⁰

Podľa Augustína Boh prijal spôsob služobníka, ale pritom spôsob Boha ani nestratil, ani nezmenšil. „Tým sa jednak stal „menším“, jednak zostal rovný (Bohu) z obidvoch jeden. Avšak iný je preto, že je Slovo, iný preto, že je človek: pretože je Slovo, je rovný (Bohu), pretože je človek je menší; On jeden je Syn Boha a zároveň syn človeka; On je jeden syn človeka a zároveň Syn Boha; nie dvaja Boží synovia, Boh a človek, ale jeden Syn Boží; Boh bez počiatku, človek od určitého počiatku, náš Pán Isus Christos.“¹⁵¹

Svojím vtelením Christos oslávil ľudskú prirodzenosť. Christovo vtelenie by

¹⁴⁴ Pozri ПРЕПОДОБНЫЙ ИОАНН ДАМАСКИН. 2004. *Точное изложение православной веры*. (Пер. А. Бронзов.). 7. vyd. Москва : Лодья, 2004. s. 326.

¹⁴⁵ Pozri ПРЕПОДОБНЫЙ ИОАНН ДАМАСКИН. 2004. *Точное изложение православной веры*. (Пер. А. Бронзов.). 7. vyd. Москва : Лодья, 2004. s. 61.

¹⁴⁶ MILKO, P. 2008. *Dogmatická a morální aktuálnost pravoslavného učení o vášních*. In *Nipsis: časopis zaoberajúci sa otázkami teológie, filozofie, etiky a duchovnosti v spoločenskom kontexte*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2008, roč. III, č. 5, s. 38–39.

¹⁴⁷ SVĚTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 102.

¹⁴⁸ Jn 1, 1.

¹⁴⁹ Jn 10, 30.

¹⁵⁰ Jn 14, 28.

¹⁵¹ SVĚTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 102.

sa uskutočnilo nezávisle na hriechu človeka. Napriek tomu Augustín tvrdil, že „keby človek nepadol, syn človeka by neprišiel.“¹⁵²

KRST

Vo svätom krste človek zomiera pre hriech a vstáva k novému životu. Krst ako veľká tajina v Cirkvi patrí podľa Augustína všetkým, bez rozdielu veku či je to malé dieťa, alebo starý človek. Rozdiel je však v tom, že malé dieťa zomiera iba prvotnému hriechu, zatiaľ čo starší aj všetkým ostatným, ktoré zlým životom pridali k prvotnému hriechu, v ktorom sa narodili.¹⁵³

Krst pre človeka znamená smrť hriechu. Ako hovorí apoštol Pavol v liste rímskym kresťanom: „Alebo neviete, že všetci, čo sme boli pokrstení v Isusovi Christovi, v jeho smrť sme boli pokrstení? Krstom sme teda s ním boli pochovaní v smrť, aby sme tak, ako bol Christos vzkriesený z mŕtvych Otcovou slávou, aj my žili novým životom“¹⁵⁴. Ak sa teda ukazuje, že sme zomreli hriechu, keď sme boli ponorení do Christovej smrti, tak isto aj malé deti, ktoré sa krstia v Christa, zomierajú hriechu, pretože sa ponárajú do Jeho smrti,¹⁵⁵ ako ďalej pokračuje apoštol Pavol: „Lebo ak sme s ním zrástli a stali sa mu podobnými v smrti, tak budeme podobní aj v zmŕtvychvstaní. Ved' vieme, že náš starý človek bol s ním ukrižovaný, aby bolo hriešne telo zničené, aby sme už neotročili hriechu. Lebo kto zomrel, je ospravedlnený od hriechu. Ale ak sme zomreli s Christom, veríme, že s ním budeme aj žiť. Ved' vieme, že Christos vzkriesený z mŕtvych už neumiera, smrť už nad ním nepanuje. Lebo keď zomrel, zomrel raz navždy hriechu, ale keď žije, žije Bohu. Tak zmýšľajte o sebe aj vy: že ste mŕtvy hriechu a žijete Bohu v Isusovi Christovi“¹⁵⁶.

Augustín vysvetľuje veľkosť krstu práve na týchto slovách apoštola Pavla, keď Christovu smrť pojal tak, že aj On zomrel hriechu. Akému hriechu píše Augustín, keď nie telu, v ktorom nebol hriech, ale podoba s hriechom, a preto

¹⁵² Pozri AUGUSTÍN. Enchiridion, VIII, 27 – IV, 29. In JEŽEK, V. 2005. *Od individualizmu k obecnosti. Úvod do byzantskej teologickej antropologie*. 1. vyd. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2005. s. 108.

¹⁵³ Pozri SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 107.

¹⁵⁴ Rim 5, 3 – 5.

¹⁵⁵ SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 111.

¹⁵⁶ Rim 5 – 11.

bolo nazvané hriechom?“¹⁵⁷ Pokrstený v Christovu smrť, ktorou sa krstia nielen starší, ale aj maličké deti, hovorí: „Tak aj vy, myslí sa rovnako ako Christos, tak aj vy počítajte s tým, že ste mŕtvi hriechu, ale živí v Bohu Isusovi Christovi.“¹⁵⁸

Keďže prvý Adam zradil svoje povolanie, cez ktoré mal dobrovoľne dosiahnuť zjednotenie s Bohom, uskutočnil toto zjednotenie vtelením vo svojej osobe druhý Adam, Isus Christos.¹⁵⁹

Krst nás teda oslobodzuje od smrti a umožňuje nám účasť na zbožštení. Krst nás neoslobodzuje od „dedičného hriechu“¹⁶⁰, ako to tvrdil Augustín, ale oslobodzuje nás z moci smrti.¹⁶¹ Práve cez svätý krst ide človek dokončiť úlohu, ktorú Adam nedokončil. Vďaka svätému krstu dochádza v tomto svete ku vzkrieseniu duše, zatiaľ čo vzkriesenie tela sa uskutoční v budúcom živote, ako sa dozvedáme z homílie Makária Egyptského, ktorí hovorí: „*Vzkriesenie mŕtvych duší sa deje už tu; vzkriesenie tiel sa uskutoční v Posledný Deň*“¹⁶².

O VZKRIESENÍ SVÄTÝCH A ZAVRHNUTÝCH

Tela svätých po vzkriesení budú bez akejkoľvek chyby, poškodenia či neschopnosti a bude v nich rovnaká ľahkosť ako šťastie. Preto je povedané, že budú telami duchovnými¹⁶³ aj napriek tomu, že vznikne telo, nie duch. Apoštol

¹⁵⁷ SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 111.

¹⁵⁸ Rim 6, 11.

¹⁵⁹ Pozri LOSSKY, V. 1997. Vykoupení a zbožštení. In: *Orthodox revue: sborník textů z pravoslavné theologie*. (ed. Pavel Milko). Praha : Orthodoxia – vzdělávací centrum, 1997. č. 1, s. 49.

¹⁶⁰ Pravoslávna teológia neučí o dedičnom hriechu. Rímskokatolícki teológovia, ktorý vychádzajú z predpokladov Augustína o Bohu a o svete, považujú smrť a rozklad za rozhodnutie samotného Boha, ktorý sa takýmto spôsobom rozhodol potrestať ľudstvo za jeho neposlušnosť. Smrť je pre nich výsledkom dedičnej viny alebo akási prirodzená skutočnosť, hriech je zase otázkou len ľudskej vôle. Augustín súhlasí s Pelágiom, že prarodičovský hriech pochádza len z ľudskej vôle a tvrdí, že istým spôsobom vôľu Adama dedia jeho potomkovia. Pád podľa svätých Otcov považuje z výsledok vzdialenia sa človeka od Boha, čoho následkom sa stala bezmocnosť a choroba ľudskej prirodzenosti. Pozri ZOZULAK, J. 2000. *Vplyv unionizmu na odklon od svätootcovej tradície a návrat k štúdiu diel svätých Otcov*. 1. vyd. Prešov : Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2000. 50 – 51.

¹⁶¹ Pozri JEŽEK, V. 2004. Křest, myropomazání, eucharistie a jejich role v byzantské teologii. In *Synergia. Časopis venovaný byzantským dějinám, kultúre a teológii*. Prešov : Katedra byzantologie Pravoslávnej bohosloveckej fakulty PU, 2004, roč. II, č. 3 – 4, s. 23.

¹⁶² MAKARIUS EGYPTSKÝ. 1876. *Sv. Makaria Aegyptského padesát homílií duchovních*. (Prekl. Jan Vlček). Praha : Dědictví swatého Prokopa w Praze, 1876. s. 157.

¹⁶³ Pozri 1Kor 15, 44.

Pavol vo svojom liste hovorí: „*Seje sa telo živočíšne, vstáva telo duchovné*“¹⁶⁴, pretože po vzkriesení bude tak veľká svornosť medzi telom a duchom, pretože duch bude oživovať podriadené telo a nebude k tomu potrebovať žiadnu ďalšiu stravu, takže nič z nás nebude proti nám bojovať. Ako nebudeme mať nepriateľa z vonku, nebudeme mať ani vo vnútri za nepriateľov samých seba.¹⁶⁵

Všetci tí, ktorí nebudú oslobodení od zhubného nánosu hriechu spôsobeného prvým človekom, vstanú síce tiež z mŕtvych, každý so svojím telom, ale preto, aby boli potrestaní s diablom a jeho anjelmi. Nebude už podstatné to, s akými chybami a nedostatkami svojich tiel budú vzkriesení, tak isto akým spôsobom bude ich telo neporušiteľné, keď bude schopné vnímať bolesť, alebo akým spôsobom bude ich telo porušiteľné, keď nebude môcť zomrieť. Právý život podľa Augustína je iba ten, v ktorom sa žije šťastne a pravá neskazenosť je iba tá, v ktorej sa blaho nekazí žiadnou bolesťou. Kde však nešťastný človek nemôže zomrieť, smrť sama neumiera a kde večná bolesť neničí, ale trýzni, tam porušenosť nemá koniec.¹⁶⁶ Tomu sa vo Svätom Písme hovorí druhá smrť.¹⁶⁷

Podľa Gregora Nysského každé telo, každá bunka tela nosí v sebe pečať osobnosti, a preto sa bude môcť vrátiť do tejto osobnej plnosti a identity.¹⁶⁸ Podstatou utrpenia hriešnikov bude neúčasť na Božom živote a nenaplnená láska, ktorá bude pre nich ako neuhasínajúci vnútorný oheň duchovnej pustoty ich srdca.¹⁶⁹

O VZKRIESENÍ NENARODENÝCH

Augustín sa ako jeden z mála teológov venuje aj neľahkej otázke týkajúcej sa vzkriesenia a večného života nenarodených detí. Otázka vzkriesenia nenarodených detí u Augustína predkladá pohľad na plod, ktorý už v matkinom tele nadobudol akú takú podobu a na plod, ktorý nestihol nadobudnúť tvar. Samozrejme nikto si nedovolí poprieť, že vzkriesením bude doplnené to, čo sa

¹⁶⁴ 1Kor 15, 44.

¹⁶⁵ Pozri SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 132 – 133.

¹⁶⁶ SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 133.

¹⁶⁷ Pozri Zj 2, 11; 20 6, 14.

¹⁶⁸ Pozri ГРИГОРИЙ НИССКИЙ. *Об устройении человека*. [online]. Глава 25. [2010-11-26]. Dostupné na internete: <<http://www.pagez.ru/lisn/0028.php>>.

¹⁶⁹ Pozri PRUŽINSKÝ, Š. 2004. *Byzantská teológia II. Doktrína*. 1. vyd. Prešov : Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2004. s. 354.

tvaru nedostávalo, čo teda znamená, že u takéhoto človeka nebude chýbať dokonalosť, ktorá by počas jeho vývoja prišla neskôr. Rovnako tak isto budú chýbať nedostatky, ktoré časom človek nadobudol.

Prirodzenosť človeka nebude ochudobnená v tom, „čo príhodného a príslušného mali priniesť dni, ani nebude zohyzená tým, čo zvráteného a nepríhodného dni priniesli, ale bude ucelené všetko, čo doposiaľ ucelené nebolo, rovnako tak, ako bude obnovené to, čo bolo poškodené.“¹⁷⁰

V tejto katechéze sa Augustín snaží riešiť otázku týkajúcu sa života plodu v lone matky a kladie si otázku, kedy tento plod začína skutočne žiť. Ani on si však nedovolil jednoznačne tvrdiť, kedy začína plod v lone matky skutočne žiť, a či môže byť človekom takáto otázka zodpovedaná. Augustín píše: „V súvislosti s touto otázkou sa síce najučenější muži môžu veľmi úzkostlivo pýtať a naťahovať, ale netuším, či táto otázka môže byť človekom zodpovedaná. Totiž, kedy človek v lone matky začína žiť, či je nejaký život, trebárs skrytý, ktorý sa ešte pohybmi živého tvora neprejavuje.“¹⁷¹

Človek od okamihu, kedy začína žiť, môže aj zomrieť, a preto neexistuje žiaden dôvod, prečo by ten, ktorý zomrel nemal byť účastný vzkriesenia mŕtvych, bez ohľadu na to, v ktorom okamihu života ho zastihla smrť.

O KREŠŤANSKOM BOJI

Tento spis vznikol okolo roku 396 – 397. Je písaný jednoduchým jazykom a jeho obsahom sú predovšetkým pravidlá viery a dobrého správania.

Nepriateľ, proti ktorému človek vo svojom živote bojuje, je diabol ktorý je pôvodcom každého zla a herézy, a je nepriateľom Christa. Povinnosťou každého kresťana je viesť s ním otvorený boj o svoju dušu, na konci ktorého dostaneme veniec slávy, ale len vtedy, keď zvíťazíme.¹⁷²

Augustín sa v tomto spise okrem duchovného zápasu venuje aj otázke herézy Manichejcov, ktorí tvrdili, že pred stvorením sveta existoval kmeň „temnôt“, ktorý sa vzbúril proti Bohu a ten vrhol svoju časť proti tomuto

¹⁷⁰ SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 130.

¹⁷¹ SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 130.

¹⁷² Pozri PRUŽINSKÝ, Š. 2003. *Patrológia II. Cirkevná a kresťanská literatúra 2. až 8. storočia*. 2. vyd. Prešov : Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2003. s. 338.

kmeňu. Kniežatá tohto kmeňa pohltili časť Boha a ukludnili sa natoľko, že z nich bolo možné utvoriť svet.¹⁷³

Najväčšiu pozornosť vo svojej katechéze Augustín upriamuje na otázky týkajúce sa osoby Christa, Jeho vtelenia, Jeho dvoch prirodzeností, súpodstatnosti s Otcom a Jeho vystúpeniu na nebo, kde sedí po pravici Otca. Opäť sa venuje niektorým herézam, ako bol arianizmus, manichejizmus a tiež sa dotýka otázky luciferiánov¹⁷⁴. Dotýka sa tiež otázky Cirkvi, vzkriesenia a osoby Svätého Ducha.

Aj tento katechetický spis vznikol ako reakcia na rôzne nebezpečné situácie, ktoré hrozili katechumenom a tým, ktorí len nedávno prijali svätý krst, v podobe rôznych heréz a pomýlených učení, ktoré odvádzali človeka od správnej cesty, ktorá vedie k spáse a viedli ho do duchovnej záhuby.

Katechumeni sa museli pripraviť na to, že táto doba postupného rozkladu rímskej civilizácie ich postaví pred množstvo otázok, ktoré sa týkajú morálneho života a ktoré budú musieť riešiť proti väčšinovému názoru, teda proti celému svetu.

DUCHOVNÝ ZÁPAS

Veniec víťazstva je sľubovaný len tým, ktorí vedú duchovný zápas. Nepriateľom, proti ktorému bojujeme, je diabol, ktorý je pánom tých, ktorí milujú dočasné blahá v tomto viditeľnom svete. Je kniežaťom žiadostivosti, ktorými človek túži po všetkom pomimutelnom a podliehajú mu tí, ktorí pohrdajú večným Bohom a milujú veci nestále a premenlivé, lebo koreňom všetkého zla pre človeka je jeho žiadostivosť. Mnohí, ktorí po nej túžili, zabúdili vo viere a pripravili si mnoho bolesti.¹⁷⁵ Práve prostredníctvom tejto žiadostivosti vládne diabol v človeku.

U Augustína sa vášeň stáva negatívnou vtedy, keď je negatívna láska k predmetu vzťahu. Keď je láska pozitívna, napríklad láska k Bohu, potom aj vášeň má pozitívny charakter.¹⁷⁶

¹⁷³ Pozri SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 154.

¹⁷⁴ Luciferiáni boli prívrženci Lucifera z Cagliari, ktorý odmietal znovu prijať do Cirkvi tých biskupov, ktorí dočasne podľahli heréze ariánstva, ale nakoniec sa obrátili a učinili pokánie.

¹⁷⁵ Pozri 1Tim 6, 10.

¹⁷⁶ Pozri SCHAFF, P. 1890. *St. Augustin's City of God and Christian Doctrine*. Grand Rapids, Michigan : Christian Classics Ethereal Library, 1890. s. 427 – 429.

„Kým pred pádom človeka sa jeho vzťah k svetu popisoval predovšetkým z hľadiska energií a prirodzenej vôle, t. j. aktívneho prejavu ľudskej prirodzenosti navonok, po páde sa vzťah medzi človekom a svetom popisuje skôr z hľadiska potrieb, ktoré vyjadrujú závislosť človeka od sveta.“¹⁷⁷

Augustín si kladie otázku: „*Ako však môžeme premôcť diabla, keď ho nevidíme?*“¹⁷⁸ Nepriateľské mocnosti sú premáhané tam, kde sú premáhané naše neviditeľné žiadosti. Pretože žiadosti po veciach dočasných premáhame v našom vnútri, musíme vo vnútri seba premáhať aj toho, ktorý prostredníctvom práve týchto žiadostí v človeku kraľuje.¹⁷⁹

Protivníkom v duchovnom zápase človeka je diabol, ktorý na neho útočí rôznymi pokušeniami a navádza ho vykonať hriech. Nakoľko je nepriateľ človeka neviditeľný a chytrý, je potrebná veľká ostražitosť a pozornosť, aby s ním človek mohol úspešne bojovať.¹⁸⁰ Pokušenie je duchovným zápasom a skúškou pre človeka a vychováva ho k trpezlivosti, dokonalosti a radosti z víťazstva. Aj samotný Christos bol na púšti vystavený pokušeniam Satana, ale vyšiel z neho ako víťaz.¹⁸¹

Aj apoštol Pavol o vnútornom zápase človeka píše: „*Lebo nás nečaká zápas s krvou a telom, ale s kniežatstvami a mocnosťami, s vládcami tohto temného sveta, so zloduchmi v nebeských sférach*“¹⁸². Pavol nazýva diablov „*duchmi*“, pretože i zlí anjeli sa vo Svätom Písme nazývajú „*duchmi*“. Hovorí o nich ako o tých, ktorí riadia tieto temnoty, lebo temnotami nazýva hriešnych ľudí, ktorým títo démoni vládnu.

Duchovná temnota znamená zatemnenie mysli. Milosť Božia, ktorá prichádza v osobe Isusa Christa, žiari v srdci osvecovaného človeka a umožňuje mu poznanie Božej slávy.¹⁸³

¹⁷⁷ NIKULIN, A. 2008. Mravný a psychologický rozmer vášne. In *Nipsis: časopis zaoberajúci sa otázkami teológie, filozofie, etiky a duchovnosti v spoločenskom kontexte*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2008, roč. III, č. 5, s. 44.

¹⁷⁸ SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 153.

¹⁷⁹ SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. s. 153.

¹⁸⁰ ZOZULAK, J. 2008. Pokušenia a vášne. In *Nipsis: časopis zaoberajúci sa otázkami teológie, filozofie, etiky a duchovnosti v spoločenskom kontexte*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2008, roč. III, č. 5, s. 3.

¹⁸¹ Pozri Mt 4, 1 – 11.

¹⁸² Ef 6, 12.

¹⁸³ METROPOLITA HIEROTHEOS (Vlachos). 2006. *Pravoslavná spiritualita* (stručné uvedení). 1. vyd. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2006. s. 59 – 60.

Zoznam bibliografických odkazov

- Askéza v našom živote*. 2004. (prekl. Serafím Kupec). Svätá Hora Atos: Misijné spoločenstvo svätého veľkomučeníka Juraja Vífaza Pravoslávnej cirkevnej obce Krompachy, 2004. 56 s.
- ГРИГОРИЙ НИССКИЙ. *Об устройении человека*. [online]. Глава 25. [2010-11-26]. Dostupné na internete: <<http://www.pagez.ru/lsn/0028.php>>.
- JEŽEK, V. 2004. Křest, myropomazání, eucharistie a jejich role v byzantské teologii. In *Synergia. Časopis venovaný byzantským dějinám, kultúre a teológii*. Prešov : Katedra byzantológie Pravoslávnej bohosloveckej fakulty PU, 2004, roč. II, č. 3 – 4, s. 22 - 29. ISSN 1336-2275.
- JEŽEK, V. 2005. *Od individualismu k obecnství. Úvod do byzantské teologické antropologie*. 1. vyd. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2005. 194 s. ISBN 80-8068-306-9.
- LOSSKY, V. 1997. Vykoupení a zbožštění. In: *Orthodox revue : sborník textů z pravoslavné theologie*. (ed. Pavel Milko). Praha : Orthodoxia – vzdělávací centrum, 1997. č. 1, s. 43-53.
- KORMANÍK, P. 1996. *Základné sväté tajiny pravoslávnej Cirkvi. (Teologicko-praktický výklad)*. 1. vyd. Prešov : UPJŠ Košice – Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 1996. 234 s. ISBN 80-7097-353-6.
- KUZMYK, V. 2005. Antropologické predpoklady učenia o apokatastasisu u východných cirkevných otcov a teológov. In *Pravoslávny teologický zborník*. (ed. Š. Pružinský). Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2005, zv. XXVIII, č. 13, s. 172-190. ISBN 80-8068-358-1.
- MAKARIUS EGYPTSKÝ. 1876. *Sv. Makaria Aegypského padesát homílií duchovních*. (Prekl. Jan Vlček). Praha : Dědictví svatého Prokopa v Praze, 1876. 210 s.
- METROPOLITA HIEROTHEOS (Vlachos). 2006. *Pravoslavná spiritualita (stručné uvedení)*. 1. vyd. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2006. 115 s. ISBN 80-8068-465-0.
- MILKO, P. 2008. *O prvotním hříchu*. In *Hlas Pravoslaví*. Praha : Pravoslavná církev v českých zemích, 2008, LXIII, č.7-8, s. 7 – 8.
- MILKO, P. 2008. *Dogmatická a morální aktuálnost pravoslavného učení o vášních*. In *Nipsis: časopis zaoberajúci sa otázkami teológie, filozofie, etiky a duchovnosti v spoločenskom kontexte*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2008, roč. III, č. 5, s. 22 - 41. ISSN 1337-0111.
- NIKULIN, A. 2008. Mravný a psychologický rozmer vášne. In *Nipsis : časopis*

- zaoberajúci sa otázkami teológie, filozofie, etiky a duchovnosti v spoločenskom kontexte. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2008, roč. III, č. 5, s. 42 - 51. ISSN 1337-0111.
- ПРЕПОДОБНЫЙ ЕФРЕМ СИРИН. 2007. *Избранные творения*. Москва : Издательство Стретенского монастыря, 2007. 591 s. ISBN 978-5-7533-0143-7.
- ПРЕПОДОБНЫЙ ИОАНН ДАМАСКИН. 2004. *Точное изложение православной веры*. (Пер. А. Бронзов.). 7. vyd. Москва : Лодья, 2004. 456 s.
- PRUŽINSKÝ, Š. 2004. *Byzantská teológia II. Doktrína*. 1. vyd. Prešov : Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2004. 380 s. ISBN 80-8086-286-0.
- PRUŽINSKÝ, Š. 2003. *Patrológia II. Cirkevná a kresťanská literatúra 2. až 8. storočia*. 2. vyd. Prešov : Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2003. 479 s. ISBN 80-8068-203-8.
- SCHAFF, P. 1890. *St. Augustin's City of God and Christian Doctrine*. Grand Rapids, Michigan : Christian Classics Ethereal Library, 1890. 997 s.
- STĂNILOAE, D. 1992. *Spiritualitatea ortodoxă. Ascetica și mistica [Orthodox spirituality. Ascetism and Mysticism]*, Bucharest : IBMBOR Publishing House, 1992.
- SVÄTÝ JAN DAMAŠSKÝ. 1994. *O pravé víře*. (prekl. Pavel Aleš). 1. vyd. Olomouc : Pravoslavné vydavatelství, 1994. 84 s.
- СВЯТИТЕЛЬ КИРИЛЛ АРХИЕПИСКОП ИЕРУСАЛИМСКИЙ. 1991. *Поучения огласительные и тайноводственные*. Москва : Синодальная библиотека Московского Патриархата, 1991. 366 s.
- SVÄTÝ AUGUSTÍN. 2005. *Katechetické spisy*. (prekl. Marie Kyrálová et al.). 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2005. 176 s. ISBN 80-85929-78-3.
- SVÄTÝ AUGUSTÍN. 1901. *Sv. Augustina kniha o vyučování katechumenů*. (prekl. Ferdinand Jokl). 1. vyd. Praha : Cyrillo-Methodějské knihkupectví G. Franci, 1901. 82 s.
- ŠAKOVÁ, E. 2001. *Evanjeliové cnosti v živote pravoslávneho kresťana*. 1. vyd. Prešov : Pravoslávna bohoslovecká fakulta PU v Prešove, 2001. 89 s. ISBN 80-8068-042-6.
- ΤΡΕΜΠΕΛΑ, Π. 1931. *Κατηχητική ή Ιστορία και Θεωρία της κατηχήσεως*. Αθήναι, 1931.

- ZOZULAK, J. 2005. *Filozofia, teológia, jazyk*. 1. vyd. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2005. 312 s. ISBN 80-8068-352-2.
- ZOZULAK, J. 2007. *Ortodoxia a ortopraxia*. 1. vyd. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Pravoslávna bohoslovecká fakulta, 2007. 191 s. ISBN 80-8068-693-2.
- ZOZULAK, J. 2008. *Pokušenia a vášne*. In *Nipsis : časopis zaoberajúci sa otázkami teológie, filozofie, etiky a duchovnosti v spoločenskom kontexte*. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, 2008, roč. III, č. 5, s. 3 – 13. ISSN 1337-0111.
- ZOZULAK, J. 2007. Teológia zhrnutia Ireneja Lyonského (140 - 202). In *Parrésia : Revue pro východní křesťanství*. Praha : Pavel Mervart, 2007, č. 1. s. 41 – 54. ISBN 978-80-86818-59-7.
- ZOZULAK, J. 2000. *Vplyv unionizmu na odklon od svätotočcovskej tradície a návrat k štúdiu diel svätých Otcov*. 1. vyd. Prešov : Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, 2000. 84 s. ISBN 80-8068-009-4.

CATECHESSES BY SAINT AUGUSTINE

Ján PILKO, lecturer, Orthodox Theological Faculty, University of Presov in Presov, Masarykova 15, 081 01 Presov, Slovakia, jmpilko@gmail.com, 00421517726729

Abstract

The catecheses of the Saint Augustine are based on the system of the Cyril of Jerusalem, but the Saint Augustine enriched them with some new elements. The systematic method of the Saint Augustine is directed not only to catechumens, but especially for those who are already advanced in the faith. The Saint Augustine used in his catecheses the historical and progressive method. The interpretation which he recommends should give the catechumens valuable live stock stories and examples which create the best way to retrieve and explain catechized truth. This article focuses on its fourth catechetical writings: On the Catechizing of the Uninstructed (*De katechizandis rubidus*), On the Creed: A Sermon to the Catechumens (*De Symbolo sermo ad katechumenos*), Handbook on faith, hope and love (*Enchiridion ad Laurentium sire de fide spe et caritate*) and the writing On the Christian Struggle (*De agone christiano*).

Key words

Saint Augustine, catechesis, resurrection, faith, doctrine, baptism.